

Građansko društvo u BiH

Izgradnja građanskog društva u Bosni i Hercegovini.....	1
Definicija i uloga građanskog društva	3
Politički sistemi i građansko društvo	5
Preduslovi za izgradnju i samo-održivost građanskog društva.....	6
Izazovi i problemi vezani za proces izgradnje građanskog društva....	7
Izgradnja građanskog društva u razvijajućim ekonomijama	8
Problematicnost građanskog društva u BiH.....	9

U zadnje dvije decenije, razvoj građanskog društva u Bosni i Hercegovini (BiH) je bio primarno usmjeren izgradnji i čuvanju mira i stabilnosti. Širenje demokratskih vrijednosti kroz aktivnosti građanskog društva je često puta osporavano i gurnuto u drugi plan. Dok je danas mir prisutan, stabilnost na političkom, ekonomskom i društvenom novou je ispod opće prihvaćenih normi. Demokratske vrijednosti unutar Bosne i Hercegovine su gotovo zanemarive, dok je velik broj vladinih institucija nefunkcionalan i korumpiran. Politička scena, i političke stanke koje je čine, su izgubile, ne samo kredibilitet, već su se skrivajući od odgovornosti prema svom elektoratu i građanima BiH, udaljile od njihovih prava, potreba i interesa. Krajnje destruktivna posljedica ovog je da se građani osjećaju očajno bespomoćni i obespravljeni, zarobljeni u etno-nacionalnoj polarizaciji ukorijenjenom u ratu iz 1990tih, te napušteni i zapostavljeni od vladajućih stanaka i državnih institucija, koje po ustavnoj definiciji imaju obavezu brinuti o građanima.

Laburistička stanka Bosne i Hercegovine kao jedna od najmlađih političkih organizacija u zemlji, nije imala udio u neuspjelim procesima koje su uzrokovale ne samo duboku političku krizu, već i trenutnu društvenu letargiju. Laburistička stranka, kao nova ljevičarska politička snaga i pravac u BiH, osjeća svoju društvenu i političku odgovornost, te je odlučna u svojim namjerama da konkretno doprinese i vodi proces transformacije i normalizacije političke realnosti i građanske svijesti u BiH. Stoga, mi pozivamo na adekvatne političke djelatnosti usmjerene na podršku i izgradnju samo-održivog i otvorenog građanskog društva i građanske ekonomije, koji će služiti kao most između građana, političkih stanaka te državnih institucija.

Laburistička stanka zagovara građenje i jačanje vitalnog i otvorenog građanskog društva vjerujući da će ovo donijeti pozitivne političke i ekonomske promjene, kroz jačanje demokracije i promovisanja aktivnih građanskih inicijativa i asociacija.

Laburistička stanka je jasno opredjeljena za pronalazak puta kojim bi se na jedan pragmatičan i samo-održiv način izašlo u susret komplikovanim strukturalnim i cikličnim problemima u zemlji. Kao politički subjekt, mi vjerujemo da taj put ima više pravaca. Jedan od njih je politička podrška stvaranju otvorenog, vitalnog i demokratskog građanskog društva, koji će imati snage da mobilize i pokrene društvo, zahtjeva korijenite promjene u tom društvu i učestvuje u njima.

Shodno tome, ovaj dokument ima namjeru da obrazloži stajališta i načela Laburističke stranke vezana za proces građenja efektivnog građanskog društva, kao jednog od ključnih preduslova za stvaranje demokratske, održive i funkcionalne BiH, te da obrazloži idejna gledišta stranke, te izazove i prepreke vezanih za implementaciju ovog procesa.

Definicija i uloga građanskog društva

Aktivno, otvoreno, transparentno i učinkovito građansko društvo je nezamjenjiv element u zdravim demokratskim uređenjima. Države sa čvrstim građanskim društvom su uglavnom politički stabilne, zbog toga sto organizacije koje čine građansko društvo promovišu toleranciju, suradnju i recipročnost. Ono je veoma kompleksno i slojevito, i sastoji se ne samo od volonterskih grupacija i asociacija, već drugih aktera koji izražavaju BiH, te problematičnost koja je djelomično uzrokovana ratom i nakaradnom tumačenju istorije u regionu, veoma je teško definisati opće prihvatljivi koncept građanskog društva u BiH.

Građansko društvo nije apstraktan pojam, niti se na njega može gledati kao neki 'treći sektor' kojim dominiraju nevladine organizacije. Naprotiv, ono je sastavljeno, ili bi bar trebalo biti, od relativno širokog spektra organiziranih i neorganiziranih grupa i asociacija. Pod građanskim društvom mi podrazumjevamo odnose i aktivnosti koji čine zivot, od stvari koje radimo kao građani, slobodno i dobrovoljno, i u udruženju sa drugima, izvan sfera kojim, u klasicnom smislu, dominiraju država i tržište.

Vec duže vremena je i više nego očigledno da mnoge državne institucije u BiH ne funkcionišu. Jedan od mnogih razloga za to je činjenica da u zemlji nije izgrađeno čvrsto građansko društvo, kao jedan od glavnih preduslova za funkcionisanje održivog demokratskog sistema. BiH je danas ekonomski veoma nestabilna, iako je je zabilježen određen ekonomski rast, ali to je daleko od pred-ratnog stanja. Upravo zbog toga, socijalna i ekonomska nejednakost, siromaštvo i socijalni problemi su svakodnevno u porastu, te postaju hronični u mnogim djelovima zemlje.

Prije nego sto se analizira koncept i svrha izgradnje građanskog društva, kao odgovor na probleme u BiH, te prije što se objasne sukobi, i posljedice tih sukoba, u odnosu između države i građanskog društva, bitno je obrazložiti ulogu koje građansko društvo ima u izgradnji demokratskih vrijednosti i institucionalne odgovornosti.

Primarna uloga građanskog društva je da služi kao društveno-politička platforma preko koje građani mogu da zahtjevaju veću socijalnu pravdu i slobodu, efektivniju pravnu državu, smanjenje korupcije, veću efikasnost i transparentnost državnih institucija i birokratskog aparatusa. Takođe, uloga građanskog društva je da bude uključena i informirana o procesu donošenja političkih odluka. Na taj način smanjuje se mogućnost donošenja jedno-dimenzionalnih odluka, od vrha na dolje, od strane institucija vladajućeg političkog režima. Važno je ponoviti da vladavina "sa vrha na dolje", kao koncept i ideologija je neprimjerana i prevaziđena, iako mnoge stranke u BiH pokazuju jaku tendenciju baš ovom.

Građansko društvo koje zagovara i podržava Laburistička stanka ima tri glavne prednosti nad ostalim dominantnim političkim formama u BiH. Prvo, utemeljeno je u građanskim a ne nacionalnim zajednicama. Drugo, tezi da ima udio u procesu donošenja odluka ali ne i u vlasti, jer cilj nije jačanje građanskog društva kao specifičnog političkog pokreta, već građanskog društva u cjelinu. Treće, izgradnja građanskog društva posjeduje neograničen potencijal za jačanje i bogaćenje intelektualnih i kulturnih resursa u zemlji, koji su neophodni za transformaciju i promjenu politike i društva.

Laburistička stranka gleda na građansko društvo kao prostor između države i privatnog sektora, zasnovan na volonterskim načelima koje su posvećeni i odane izgradnji društvenih dobara. Jedan od osnovnih ciljeva i namjera Laburističke stranke je pomoć i podrška izgradnji građanskog društva u kojem bi se građani BiH mogli slobodno i aktivno artikulirati, graditi i širiti svoje poimanje i shvatanje društveno-političkih tema.

Opći cilj ovog procesa je da se podrže nastojanja građana BiH da im se vrati ono tlo oduzeto od njih, a to su njihova prava, pravna država i prilika da imaju udio u oblikovanju i implementaciji važnih društvenih, političkih i ekonomskih odluka. Stvaranjem i jačanjem mehanizma građanskog društva ostvaraju se nužni preduslovi za političke promjene koje će zemlju približiti Evropskim integracijama i eventualnom pristupu Evropskoj Uniji. Međutim, izlazak na ulice i masovno ispoljavanje socijalnog bunta je pozitivno zbog toga što demonstrira da napokon postoji volja građana da izrazi svoje nezadovoljstvo, ali nikako nije ključni instrument u rješavanju specifičnih problema. Zahtjevati promjene jednim idealističkim pristupom, bez konkretnih zahtjeva i spremnosti na dugoročni angažman i uključivanje u proces donošenja odluka, nije efikasno.

Konačno, u zemljama kao što je BiH, od aktivnog građanskog društva se očekuje da prevaziđe političke barikade između bivših zaraćenih zajednica, te da pruži podršku političkim pokretima i strankama multinacionalnog karaktera.

Politički sistemi i građansko društvo

Uloga građanskog društva u stabilnim političkim sistemima je nezamjenjiva. Prihvatajući činjenicu da stabilna demokratska država ne može da postoji bez efikasnog i aktivnog građanskog društva, Laburistička stranka će svoja djelovanja usmjeriti prema promoviranju ideje jačanja građanskog društva. U mnogim slučajevima, baš kao i u BiH, kada je država slaba, građansko društvo je to što ima jedinstven kapacitet da ponudi funkcionalnu alternativu. Građansko društvo nije neprijatelj države, već naprotiv, jedan od osnovnih temelja svake demokratske države. Iz ovih razloga, svaki demokratski politički sistem treba ne samo da pasivno dozvoljava aktivnost građanskog društva, već radi svojih dugoročnih interesa mora da podrži i ohrabri aktivnu participaciju građana u društvenom životu.

Laburistička stranka BiH vjeruje da razvoj građanskog društva i povećano političko učestvovanje građana u tom kontekstu, ne traži da se mora donijeti izbor između političkih stranaka i organizacija koje čine građansko društvo. U određenim slučajevima, razdvajanje između političkog i građanskog domena, će postati neprimjetno, iz razloga što će određene aktivnosti idejno početi iz građanskog društva, a konkretno će se implementirati kroz državne institucije.

Politički orijentirano građansko društvo mora da izgradi radne odnose sa medijskim i političkim organizacijama, te da sa njima prepozna i definira zajedničke interese. Tek onda kada se ovi odnosi uspostave, i građani i političari imaju više nego dovoljno razloga da štite nezavisnost građanskog društva.

Jedan od najbitnijih razloga zbog kojih Laburistička stranka BiH insistira na izgradnji građanskog društva je to što to društvo, zajedno sa svojim organizacijama i asocijacijama je jedno od najefikasnijih načina preko kojeg će se izgraditi jedan širi i dugoročni politički kapaciteti i resursi. Ako ne zbog nečeg drugog, onda samo zbog ovih razloga, mi moramo strpljivo ali uporno raditi na građenju i razvijanju građanskog društva i građanske svijesti u BiH. Bez imalo dvojbe, taj put će biti dug i naporan, ali on nema alternativu. Uloga države u razvijanju ljudskih kapacita, kroz obrazovanje treba biti značajan i čak dominantan, ali objektivno, državne institucije u ovom pogledu su nemarne, neučinkovite i neozbiljne.

Preduvjeti za izgradnju i samo-održivost građanskog društva

Izgradnja građanskog društva na solidnim demokratskim temeljima, nije događaj već dugoročni proces. Laburistička stanka BiH vjeruje u građansko društvo koje će biti i različito i raznoliko. Mi vjerujemo da građani BiH imaju pravo, i moraju imati platformu ili sferu preko koje će ispoljavati svoja mišljenja i vjerovanja, ali isto tako graditi društvene, kulturne, moralne pa čak i materijalne vrijednosti. Da bi se to ostvarilo, Laburistička stanka BiH želi da stavi posebno težište na postovanje zakona, te zaštitu određenih fundamentalnih stajališta, kao što je zaštita slobode i prava na formiranje građanskih udruga.

Takođe, bez jakih i funkcionalnih institucija države je nemoguće razgovarati o efektivnom građanskom društvu, jer su ove institucije odgovorne za izgradnju obrazovnog sistema i izgradnju ljudskog kapitala.

Laburistička stanka BiH takođe vjeruje da je nemoguće izgraditi građansko društvo u BiH ako se zanemari specifičan istorijsko-politički koncept važan za BiH. Međunarodna zajednica je godinama radila na začecu i promociji građanskog društva u BiH, ali bez nekog većeg uspjeha, jer je pristupila ovom procesu gledajući na građane BiH izrazito kao pripadnike jedne od tri dominirajuće nacije u BiH. Znači, u potpunosti su zanemarene druge definicije, klasifikacije i osjećaji pripadnosti kod građana BiH, i zanemareno je to da su građani BiH i studenti, i radnici, i penzioneri, i žene...Znači, uglavnom se je ciljalo na kompleksne političke probleme u BiH, a zapostavljeni su svakodnevni socijalni i društveni elementi.

Svojom prisutnošću i aktivnostima u političkom i društvenom životu, a sa ciljem izgradnje građanskog društva u BiH, Laburistička stanka BiH će sa svojim političkim angažmanom fokusirati na aktivnosti koje vode ukidanju bilo kojeg oblika diskriminacije i neravnopravnosti, na taj način što će svojim aktivnostima i stavom hrabriti i učestalo pozivati građane BiH na aktivniju društveno-političku participaciju. Dalje, naš cilj je da imamo udio u procesu političke reforme, jer nam je namjera da se stvore okolnosti, sredstva i struktura za gradnju jakih temelja koje će omogućiti institucionalno partnerstvo između države i njenih građana.

U modernim zemljama koje gaje demokratske vrijedosti, u zemljama koje Laburističkoj stranci služe kao uzor i inspiracija, ideja građanskog društva zasniva se na temeljima pluralizma i suživota različitih vjerovanja i interesa koje u većini slučajeva nisu kompatibilni. Ovo se ne odnosi samo na političke stavove, već i na ekonomske, religiozne i kulturne vrijednosti. Bez prihvatanja razlika između mnogih različitih interesnih sfera, nemoguće je graditi stabilnu, naprednu i prosperativnu zemlju. Iz ovih razloga, Laburistička stanka BiH se zalaže za koncept društveno-političkog uređenja i razumjevanja u kojem će da postoji aktivan odnos između države i njenih subjekata, tj građana. Nedavno ispoljavanje građanskog bunta je samo prvi korak u ovom pravcu koji vodi ka stvaranju novih sistema vrijednosti i normi koji će postati sastavni dio političkog pejzaža, a djelomično i van njega. Međutim, bez obzira na ovu podjelu između političkog i nepolitičkog, ključne vrijednosti ove vrste građanskog društva zasnivaju se na istim principijalnim temeljima i vjerovanjima.

Izazovi i problemi vezani za proces izgradnje građanskog društva

U BiH, zbog dominacije etno-nacionalnih aktera u političkom procesu, građansko društvo je gurnuto na margine. Ključni problemi su ti da u procesu izgradnje građanskog društva, organizacije, sindikati i drugi formati građanskih asociacija, radi svoje učinkovitosti moraju biti nezavisni i autonomni, ali isto tako uključeni u političke procese jer je to arena u kojoj se implementiraju promjene. Učinkovitost i uloga građanskog društva je efikasnija kada postoji veza sa određenim stankama. Specifičnost BiH je uzrokovala da je upravo zbog ovog došlo do etnizacije i podjele građanskog društva isključivo po nacionalnom kriteriju.

Laburistička stanka BiH je stranka rada i radničkog pokreta. Kako u BiH tako i u drugim zemljama regiona, postalo je lako za primjetiti da mnogi pokreti, baš kao i radnički, bez obzira na njegove vrijednosti, važnost i snagu, su izostavljeni iz direktnog političkog procesa. To naravno ide na ruku vladajućim elitama, ali isto tako i određenim vođama udruga i sindikata koji su u izoliranosti našli svoj komfort i u nekim slučajevim bijeg od odgovornosti. Laburistička stranke BiH smatra da danas nije vrijeme za bijeg od odgovornosti, i takođe drži da onima koji to rade nije mjesto kako u politici, tako u javnom životu i udrugama građanskog društva.

U trenutnim okolnostima, Laburistička stranka BiH vjeruje da se izgradnjom aktivnog i otvorenog građanskog društva mogu riješiti problemi nastali političkom krizom u BiH. Mi isto tako prihvatamo da su se definicije i razumjevanje koncepta građanskog društva promijenile u zadnje dvije decenije. U BiH, a narocito u drugim zemljama centralne i istočne Evrope, razvoj građanskog društva je u mnogome doprinjeo ne samo padu komunističkih režima, nego i tranziciji ovih zemalja ka demokraciji, a kasnije i demokratskoj konsolidaciji. Iako postoje mnoge sličnosti, BiH ipak predstavlja znatno kompleksniju situaciju jer je zemlja prošla kroz rat.

Analizirajući trenutno stanje u BiH, ne samo u sferi politike, već i ekonomije te religije, Laburistička stranka BiH je uvjeren da se treba užurbano fokusirati na izgradnji specifičnog modela građanskog društva koji ima za primarni cilj promociju dobre vladavine od strane državnih institucija i lokalne samouprave, te reformu države i njenih institucija.

Laburistička stranke BiH namjerava da kroz svoju političku aktivnost nađe partnere za izgradnju i podršku građanskom društvu koje će ne samo biti posrednik između države i političkih stranaka, već će takođe služiti kao instrument i partner, zahtjevajući veću odgovornost države i njenih institucija. Mi takođe vjerujemo da će izgradnja građanskog društva poboljšati participaciju građana BiH u demokratskom režimu, te da će se kroz to stvoriti osjećaj pripadanja zajednici ili zajednicama koje nisu ekskluzivno definisane po etno-religijskim kriterijima. Laburistička stranka BiH, bez imalo rezerve, izražava svoje uvjerenje da je izgradnje građanskog društva pozitivan i neophodan korak koji će kroz svoje aktivnosti otvoriti mnoge druge mogućnosti za građenje BiH, te će kroz učenje i zajedničke aktivnosti stvoriti jako i progresivno društvo sa solidnim društvenim kapacitetom.

Izgradnja građanskog društva u razvijajućim ekonomijama

Danas je opće prihvatljivo da gradnja građanskog društva mora da se odvija paralelno sa ekonomskim razvojem. Obnova i razvoj BiH u ekonomskom, političkom i društvenom polju se odvija neprihvatljivo sporo. Dok su mnoge zemlje u regionu pokazale agilnost i djelomičnu uspješnost u ekonomskom razvoju, stvaranju klime pogodne za priljev stranih kapitalnih investicija, BiH je pokazala tromost, nezainteresiranost i neodgovornost, te zbog ovih razloga zaostaje.

Laburistička stanka BiH prepoznaje da ova dva procesa posjeduju veliki potencijal da značajno doprinose u borbi protiv siromaštva, nepismenosti, i nepoštivanja ljudskih i građanskih prava. U nedostatku i nepostojanju ekonomskog progressa i političke stabilnosti došlo je do pogoršanja u svim sferama javnog života u BiH. Ne samo da je skoro pola radno aktivnih ljudi u BiH bez posla, već velika većina mladih ljudi su spremni da napuste zemlju u potrazi sa poslom i boljim život. Laburistička stanka BiH je ubjeđena da može obezbjediti i posao i bolji život u BiH. Razlog za ovako čvrsto vjerovanje je karakter i priroda ove stanke. Mi smo radnička stanka! Ali, ne samo onih koji imaju posao pa teže poboljšanju svojih uvjeta na poslu, već stanke svih onih koje žele da rade, stranka svih onih koji su nekada radili, a danas ne. Mi smo takođe stanke onih koji zbog svog zdravstvenog stanja ili godina, ne mogu da rade.

Pogledi i stajališta Laburističke stranke BiH su veome jasni. Ako je ne toliko davno BiH mogla biti jezgro razvoja i centar industrijske aktivnosti u bivšoj Jugoslaviji, nema razloga da to ne bude danas u usporedbi sa zemljama u regionu. Međutim, ako ne postoji vjerovanje da se BiH može transformirati iz jedne nestabilne, politički nepredvidive, i siromašne zemlje kao što je danas, u otvorenu, radnu i prosperativnu, onda je to i nemoguće. Ako kao društvo želimo ostati tihi, bez glasa, nezainteresovani i pasivni, promjena na bolje neće biti. Vecina građana vjeruje da BiH ide u lošem pravcu, ali i zato treba da se aktiviraju na kontinuiranom načelu, da počnu postavljati pitanja i izražavati svoje mišljenje.

Ekonomska budućnost BiH je u rukama njenih građana, a ne političke elite koja institucionalno kultivira apatiju i nezainteresiranost za političke i društvene procese. Izgradnjom vitalnog i aktivnog građanskog društva, steći ćemo pravo da dovedimo u pitanje nametnuti moralni autoritet i legitimitet predatorskih kapitalističkih interesa.

Problematicnost građanskog društva u BiH

U BiH, jedan od ključnih problema je taj da politički sistem ne funkcioniše u željenim okvirima i nije u primarnoj službi njenih građana. Ovo uzrokuje katastrofalne odnose na toj relaciji, mada se često puta nedostatak funkcionalnosti u ovom domenu definiše i objašnjava kao rezultat poremećenih odnosa između dominantnih nacionalnih grupa u BiH. Kada stranački i politički sistemi ne funkcionišu, odnosi građanskog društva i države su narušeni. Istom mjerem, slabo i neučinkovito građansko društvo negativno utiče na odnose države i političkog sistema, jer se u tom slučaju izražavaju veće mogućnosti vezanih za nefunkcionalnost i korupciju, što dalje vodi prema još većoj nestabilnosti državnih institucija.

Dodatni problem, koji se često puta zanemaruje, je taj da dosadašnji razvoj građanskog društva u BiH je usko povezan sa političkom prisutnošću nedemokratskih struktura u BiH političkoj areni, koju čine, među ostalima, međunarodne organizacije iz vladinog i nevladinog sektora. Sasvim je nedvojbeno da su učinjeni pozitivni koraci u izgradnji građanskog društva kao direktan rezultat stranog prisustva u BiH, ali je ovo također otvorilo niz problematičnih scenarija koje dovode u pitanje dugoročnu održivost onog što je već urađeno i postignuto. Problem sa stranom intervencijom u BiH pri razvoju građanskog društva je taj što nikada nije postojala konherentna dugoročna strategija, već je urađena adaptacija koncepta razvoja građanskog društva koji je nekomptabilan i ne uklapa se u širi BiH kontekst. Ovo su također razlozi što je tranzicija ka političkom pomirenju unutar zemlje usporena. Međunarodna zajednica nije uspjela, a često puta nije htjela, da u potpunosti razumije značenje svoje umiješanosti i posljedice svoje intervencije. Zbog toga je nastala specifična problematičnost jer je izgradnja građanskog društva na lokalnom nivou postala ovisna o prisutnosti međunarodnih aktera.